

RUSÇA VE TÜRKÇEDEKİ ZARF-FİİL YAPILARINDAKİ ANLAMSAL ÖZELLİKLER VE ZAMAN KAVRAMI

SEMANTIC FEATURES AND TIME CONCEPT IN GERUND STRUCTURES IN RUSSIAN AND TURKISH LANGUAGES

Leyla Çiğdem DALKILIÇ

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, ledalkilic@ankara.edu.tr

Öz

Türkçede zarf-fiiller cümlede yüklem anlamını çeşitli yönlerden etkileyen, fiilden bazı eklerle oluşturulan, şahıs ve zaman belirtmeyen zarf görevindeki kelimelerdir. Rusçada zarf-fiiller ise, şahıs, zaman ve kip kategorileri bulunmayan buna karşılık görünüş ve çatı kategorilerine sahip olan, zarf-fiilin kendi yapısından çok sözcük anlamına ve bağlamına göre çeşitli süreçsel özellikler yansıtan kelimelerdir. Her iki dil için zarf-fiil yapılarına ilişkin yapılan tanımlamalardan hem eylemlerin hem de zarfların özelliklerini barındırmaları açısından bu yapılarla ilişkin iki dil arasında benzerlik olduğu görülmektedir. Buna karşılık, bu yapıların kullanım özellikleri daha detaylı incelendiğinde bu yapılarla ilişkin her iki dilde farklılıklar bulunduğu görülmektedir. Bu farklılıklar yapısal, anlamsal ve işlevsel farklılıklar olmak üzere üç temel grupta toplanmaktadır. İki dil arasındaki farklılıkların ortaya çıktığı bir diğer alan da eylemler arası zaman ilişkilerde kendini göstermektedir. Zaman anlamı mutlak ve göreceli zaman kavramları çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu açıdan zarf-fiillerde zaman kavramının ortaya çıkması iki şekilde ele alınabilir. Birincisi, eylemin gerçekleştiği zaman dilimi içerisinde ifade edilmesi, ikincisi ise, konuşmacının olayı algılayış biçimi şeklinde kendini gösterebilmesidir. Bu bakımdan birleşik bir cümlede ifade bulan zarf-fiilli bir cümlede zamansal ilişkileri belirtmek için belirli bir zaman dilimi kullanılabileceği gibi, zamandan önce veya sonra bir görünüş de kullanılabilir. Bu çalışmada Rusça ve Türkçedeki zarf-fiil yapılarındaki anlamsal özellikler ve zaman kavramı ele alınmaktadır. Çalışmanın amacı bu kavramlar çerçevesinde iki dil arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyarak Rusçadaki zarf-fiil yapılarının daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır.

Abstract

The gerund in Turkish consists of words which are formed by some verb suffixes and which do not indicate person and time. These words function as adverbs and affect the meaning of the predicate in sentences in different ways. The gerund in Russian language does not have person, time and mood categories, but has aspect category and voice of verb, which reflect the various procedural features according to its meaning and context. Judging by the definitions of the gerund in both languages there seems to be a similarity between the two languages in terms of the features of verbs and adverbs. However, when the characteristics of the use of these structures are examined in more detail, it is seen that there are differences in this structure in both languages. These differences are grouped into three main groups: structural, semantic and functional differences. Another difference between the two languages is time relations between the actions. The meaning of time is considered in the framework of absolute and relative time concepts. In this respect, the concept of time in verbal adverb structures can be considered in two ways. The first is the expression of the action within the time when it takes place, and the second is the expression of the action in the form of the speaker's perception of the event. In this respect, the gerund in the compound sentence can use some time relations in order to express a certain time period to express some time relations, or it can use the aspect before or after time. This study considers the semantic features and time concept in verbal adverb structures in Russian and Turkish languages. Within the framework of these concepts, the aim of the study is to find out similarities and differences between the two languages, and in this way to provide a better understanding of Russian verbal adverb structures.

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 31 Ağustos 2018

Kabul edildiği tarih: 24 Eylül 2018

Yayınlanma tarihi: 28 Aralık 2018

Article Info

Date submitted: 31 August 2018

Date accepted: 24 September 2018

Date published: 28 December 2018

Anahtar sözcükler

Zarf-fiil; Görünüş; Mutlak Zaman; Göreceli Zaman; Rusça; Türkçe

Keywords

Verbal Adverb (Gerundium); Aspect; Absolute Time; Relative Time; Russian; Turkish

DOI: 10.33171/dtcjournal.2018.58.2.2

Giriş

Zarf-fiil, eylemden türeyen ve cümlede belirteç görevini yerine getiren sözcüklerdir. Türkçe kaynaklara baktığımızda, Korkmaz (1983), zarf-fiilleri bir yönüyle fiil, bir yönüyle zarf özelliği taşıyan gramer kategorileri olarak ele almakta ve zarf-fiilin fiil yönüyle yalnızca hareket ve zaman kavramını karşıladığını, zarf yönüyle ise bir oluş ve kılışın durum ve tarzını bildirme niteliğine sahip olduğunu bu nedenle de cümlede şahsa ve zamana bağlı bir yargı bildirmeyen ancak yargı

bildiren fiillerin yanında, onlardaki oluş ve kılışın durum ve tarzını belirleyen ve zarf görevi yüklenen öğeler olduklarını ortaya koymaktadır.

Ergin (319), zarf-fiil yapılarını şu şekilde tanımlamaktadır: “... *gerundiumlar hareket hali ifade eden fiil şekilleridir. Bunlar ne fiil çekimleri gibi şekle, zamana ve şahsa bağlanmış bir hareket ne de partisipler gibi nesne ifade ederler. Gerundiumlar şahsa ve zamana bağlanmayan mücerret bir hareket hali karşılarlar... Şu halde gerundiumlar fiillerin zarf şekilleridir*”. Diğer birkaç tanımlamaya daha bakacak olursak, zarf-fiiller, fiilin zarf işleyişine girmek üzere aldığı özel şekiller (Banguoğlu 427), kurduğu önermeyi başka bir önermeye bağlayan eylemsiler (Gencan 391), bir yandan birleşik cümlede iki cümlecığı bağladıkları için bağlaç, öbür yandan da özne, nesne, tümleç aldıkları için fiil olan kelimeler (Ediskun 252) şeklinde tanımlanmaktadır.

Rusça kaynaklarda ise, zarf-fiil hem fiilin hem de zarfın özelliklerini içerisinde barındıran belirleyici fiilimsi yapılar olarak adlandırılmaktadır. Zarf-fiilin sahip olduğu zarf ve fiil özellikleri bu yapıların belirleyici özelliklerini oluşturmaktadır. Buna göre, “şahıs ve fiil çekimi kategorileri olmaksızın görünüş ve çatı kategorileri ile ifade edilen süreçsel özellik” zarf-fiillerin fiil özelliği olarak belirtilirken, tıpkı zarflar gibi çekim ekleri almayarak yapısal bütünlüklerini korumaları ise zarf-fiillerin zarflar ile olan ortak bir özelliği olarak belirtilmektedir (Belusov ve diğerleri 307). Burada zarf-fiilin süreçsel özelliğinden kastedilen görünüş kategorisinin de etkisi ile bu yapıların şimdiki, geçmiş ve gelecek zaman dilimlerinde kullanılarak görünüş kategorisinin özellikleri içerisinde olan süreç, tekrar, ardışıklık gibi zamansal uyumların varlığıdır. Zarf-fiillerde zaman anlamı morfolojik olarak belirtilmemektedir, buna karşılık fiilin bitmişlik veya bitmemişlik görünüşlü fiil tipine ait olmasına göre zamansal anlamlar ifade etmektedir. Zarf-fiil, ana cümle içerisinde çekimli fiil ile ifade edilen eylemden farklı olarak yan cümlede ek bir eylem ortaya koyan ve anlamsal özellik gösteren yapılardır. Bir başka tanımlamaya göre, dildeki zarf-fiil, öznenin yerine getirdiği ana eyleme ek olarak gerçekleştirdiği fiilin çekim eki almayan yapılarıdır. “*Zarf-fiilin kendi yapısına değil de sözcük anlamına ve bağlamın geneline bağlı olarak ana eylem ve ona eşlik eden yan eylem arasındaki zamansal bağlantı sebep (он говорил медленно и четко, боясь, что его не поймут), koşul (занимаясь серьёзно, ты можешь добиться хороших результатов) gibi ek anlamlarla karmaşık bir hale bürünebilir*” (Novikov ve diğerleri 564-565). Bir başka tanımlamaya bakacak olursak, Rusçada zarf-fiil, gerçekleştirilen her eylem için aynı öznenin görev aldığı, çekimli fiil ile ifade edilen

harekete ek bir anlam katan, görünüş ve çatı kategorilerine sahip ancak zaman, şahıs ve kip kategorileri bulunmayan yapılar şeklinde tanımlanmaktadır (Çepasova ve Kazaçuk 319).

Rus ve Türk dilbilgisinde zarf-fiil üzerine yapılan tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere, söz konusu yapılar, hem fiillerin hem de zarfların temel anlamsal özelliklerini aktarmak açısından birbirleri ile benzerlik göstermektedir. Rusça ve Türkçedeki zarf-fiillerde hem zarfların hem de eylemlerin özellikleri aynı anda görülmektedir; ancak detaya inildiğinde her iki dildeki farklılıklar olduğu açık bir şekilde görülecektir. Bu farklılıklar; yapısal, anlamsal ve işlevsel olmak üzere üç temel grupta toplanabilir.

Türkçede zarf-fiiller geniş bir grubu temsil etmektedirler. Bunları dilde aslen zarf-fiil eki olan ve geçici zarf-fiil eki olanlar olmak üzere dilde ayrılmaktadır (Gülsevin 127). Rusçada ise, bitmemişlik görünüşlü fiil grubu ile oluşturulan ve belirli eke sahip olan zarf-fiiller (-a ya da -я zarf-fiil eki) ve bitmişlik görünüşlü fiil grubu ile oluşturulan ve belirli eke sahip olan zarf-fiiller (-в // -вши // -вшишь // -ши [kimi durumlarda da -a ya da -я ekleri de görülebilir]) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Türkçede zarf-fiiller, her biri kendine has bir anlam taşıyan eklere sahip yapılardır. Bunlar 1) **-ip bağlama** ulacı; 2) **-arak/-erek (-araktan/-erekten), -a...-a, -e...-e (-e...-a), -madan/-meden, -ken, -dığı (-diği,-dügü halde) durum** ulaçları; 3) **-diğında (-diği zaman), -dığı sırada, -dıktan (-dikten, -duktan -dükten) sonra, -dikçe (-dikçe, -dukça, -dükçe), -alı (-eli), -ınca (-ince, -unca, -ünce), -ıncaya kadar, -ır maz (-ır mez) zaman** ulaçları; 4) **-diğından (-diğinden, -dugundan, -dügünden), -maktan (-mekten) sebep** ulaçları ve 5) **kıyaslama** ulaçları olmak üzere gramer göstergeleri anlam ayrımlarını açıkça ortaya koyan yapılardır (Hengirmen 256-261). Rusçadaki zarf-fiillerin anlamsal özellikleri ise, fiilin ait olduğu görünüş türüne ve bağlama bağlı olarak gelişmektedir. Rusçada bitmemişlik ve bitmişlik görünüşlü fiillerin yapısal değişimleri sonucu ortaya çıkan zarf-fiillerin zaman, durum, sebep gibi anlamları ancak cümle içerisindeki kullanımından anlaşılabilir. Rusçada zarf-fiillerin sahip oldukları anlamlar ise 1) **zaman** ulaçları, 2) **sebep** ulaçları 3) **şart/koşul** ulaçları 4) engel, zorluk vs. teşkil eden bir duruma rağmen bir şeyi kabul etme, göze alma, taviz verme, imtiyaz tanıma, engeli aşma, yenme gibi geniş anlamlar içerebilen **-e rağmen** ulacı olmak üzere dört temel anlam çatısı altında toplanmaktadır.

Türkçedeki zarf-fiillerin işlevsel ve kullanım özelliklerine baktığımızda, zarf-fiil yapısındaki cümlelerde özne görevini yerine getirenlerin aynı şahsı işaret edebildikleri gibi, farklı şahısları da işaret edebildikleri gözlemlenmektedir. Rus dilindeki zarf-fiillerin Türkçedeki kullanım özelliklerinden farklı olarak ise şu özellikler bulunmaktadır:

- 1) Zarf-fiil ile ifade edilen eylemin öznesi, birincil konumda temel ya da yan cümlede belirtilen eylemi yeri getiren özne ile aynı olmalıdır. Söz gelimi Türkçe için, “**ben** telefon eder etmez, **o** evden çıktı” şeklindeki bir cümlenin, temel ve yan cümlelerindeki özneler farklı olduğundan, Rusçada zarf-fiil yapıları ile oluşturulması mümkün değildir.
- 2) Zarf-fiil görünüş anlamına bağlı olarak bitmemişlik ve bitmişlik görünüşlü fiillerle ifade edilebilir: *читая – прочитав, слушаая – послушав, видя – увидев* vb. Bu durum dilde kalıplaşmış yapıların ifadesinde de geçerlidir: *сидеть сложа руки – сложив руки; работать спускаая рукава – спустив рукава – работать засучивая рукава – засучив рукава* vb.
- 3) Zarf-fiil kendisinden sonra kullanılan fiilin isim hal durumlarını gerektirir.

Kullanım açısından diller arasındaki görülen en belirgin fark, Türkçedeki birleşik cümlenin yan cümlesindeki özne ile temel cümlesindeki özne birbirinden farklı olmalarına rağmen zarf-fiil yapısı kullanılabilir. Rusça için ise zarf-fiil yapılarında ister temel ister yan cümlede olsun, eylemi yerine getiren özne aynı kişi olması gerektiğinden Rusça örneklerin zarf-fiil yapıları ile oluşturulmaları mümkün değildir. Bunun yerine edatlı sözcük öbekleri kullanılmaktadır.

Bu üç temel farklılığın yanı sıra, her iki dil içinde zaman anlamının ortaya çıkışına ilişkin ortak bir nokta bulunmaktadır. Bu da her iki dil için zaman anlamlarının temel cümledeki fiil çekimi ile bağlantılı olarak ortaya çıkmasıdır. Diğer bir deyişle, Türkçede kullanılan zarf-fiillerin zaman anlamı temel cümledeki fiilin çekimi ile orantılı olarak ortaya çıkmaktadır. Söz konusu durum Rusça için de geçerlidir. Çalışmanın bundan sonraki kısmında, her iki dildeki zarf fiil yapılarının morfolojik oluşumlarına detaylı bir şekilde değinmeden her iki dilde zarf-fiil yapılarındaki anlamların zaman kavramı ile ilintili olarak nasıl ortaya çıktığı ve zaman kavramının nasıl kullanıldığına ve ne gibi kullanım özellikleri gösterdiklerine değinilecektir.

Zaman Kavramı

Dillerde zaman, genel olarak başlangıcı ve bitişi olan bir çizgi olarak algılanıp, ona göre adlandırması yapılmıştır. Zaman çizgisi üzerinde şimdiki zaman ortada, onun sol tarafı geçmiş, sağ tarafı ise geleceği gösteren bir çizelge olarak ortaya çıkmıştır. Bu üç temel zaman dilimini gösteren yapıların dildeki kullanımı konuşma anı ile ilintilidir. Konuşma anı eylemin çıkış noktasıdır ve eylemin gerçekleştiği zaman diliminin var olan üç zaman yapısından hangisine ait olduğunu belirler. Konuşma anı ile belirlenen zaman yapılarının kullanımı mutlak zaman olarak adlandırılır. Mutlak zaman, “*gerçek hayatta yaşanan zamanın dilde var oluşunu, dil içinde gösterimini, sembolleşmesini ifade eden zamandır*” (Üstünova 133). Konuşma anına bağlı olan şimdiki zaman, zaman uyumunun esas hareket noktasıdır. Şimdiki zaman ile onun öncesi olan geçmiş ve sonrası olan gelecek ise göreceli zamana aittir. Göreceli zaman, metinde kullanılan mutlak zamana göre önceliği veya sonralığı ile kullanılan bir zaman olup görünüş ile bağlantılı olarak konuşan kişinin eylemi nasıl algıladığı, gördüğü ya da kavradığı ile ilintilidir. Bu bakımdan, birleşik cümlelerde ortaya çıkan zarf-fiil yapılarında söyleme, bağlama ya da durum ile ilintili olarak zaman kavramı ya zamanın kendisi yani eylemin hangi zaman diliminde gerçekleştirildiğinin belirtilmesi ya da konuşan kişinin olayı kavrama şekli ile ilintili olarak ortaya çıkabilmektedir. Birleşik cümlelerde kendini gösteren ve temel cümle ile yan cümleden oluşan zarf-fiillerin kullanımında zaman uyumundan çok zamansal açıdan eylemler arasında uyumsuzluklar gözlemlenmektedir. Birleşik bir cümlede ifade edilen bir zamandan sonra bir başka zaman kullanılabileceği gibi, zamandan önce veya sonra bir görünüş de kullanılmış olabilir. Bu açıdan zarf-fiillerde zaman kavramının ortaya çıkması iki şekilde ele alınabilir: Birincisi, eylemin gerçekleştiği zaman dilimi içerisinde ifade edilmesi; ikincisi ise, konuşmacının olayı algılayış biçimi şeklinde kendini gösterebilmesidir.

Rus dilinde ve Türk dilinde kullanılan zarf-fiillerin zaman anlamları da cümledeki fiilin çekimi ile bağlantılı olarak ortaya çıkabileceği gibi, yani mutlak zaman içerisinde değerlendirilebileceği gibi, her iki dil içinde bu yapıların çoğunlukla göreceli zaman kavramı içerisinde ifade edildiği görülebilir.

Türkçede Zarf-Fiillerde Zaman Kavramı

Zarf-fiiller, şahsa ve zamana bağlı olmayan ve bir hareket ifadesi taşıyan gramer formları olarak Türkçenin kullanımına işlerlik kazandıran ve dilde hem edatlar hem de çeşitli eklerle bir araya gelerek, yaygın bir kullanım ağına sahip olan yapılardır. Dildeki temel ya da gerçek zarf-fiiller (y)a, - (y)alı, - (y)arak, -(y)ınca, -

(y)ıp, -ken,- madan şeklinde ayrılmaktadır. Birleşik zarf-fiillerin sayısını ve sınırını belirlemek ise oldukça zordur (Gülsevin 129). Bu bakımdan, bu bölüm içerisinde kimi zarf-fiil yapılarının zamansal ilişkileri genel olarak incelemeye alınarak Rusça ile karşılaştırılmaktadır.

Her iki dilde de zarf-fiil kullanım farkını anlamak ve zamansal uyum veya uyumsuzlukları göstermek için aşağıdaki örneklere bakalım¹:

Zarf-fiil -(y)ıp

Temel cümledeki eylemden önce meydana gelen ve eylemin sebebi, zamanı, şekli gibi eylem veya durumun nasıl yapıldığını ortaya koymaktadır: (*Сев в машину уехали - Arabaya binip gittiler*). Hem temel hem de yan cümlede eylemi yerine getiren özne aynıdır. Bu da Türkçedeki bu zarf-fiil ekinin Rusçaya da zarf-fiil yapısı ile aktarılabilme imkânını verebilmektedir:

Beni görüp kaçtı – Увидев меня, он убежал

Beni görüp kaçıyor – Видя меня, он убегает

Burada -(y)ıp eki ile aktarılan eylemler, geçmiş ve şimdiki zaman içerisinde gerçekleşen ve iki eylem arasında eş zamanlı olarak ortaya çıkmış veya çıkan bir durumu belirtmektedir. Burada çekimli fiiller mutlak zamanı, zarf-fiil yapıları ifadeler göreceli zamanı belirtmektedir. Türkçedeki bu zarf-fiil eki Rusçada geçmiş ve şimdiki zaman dilimlerine ifade bulurken, “beni görüp kaçacak” şeklindeki Türkçe bir söylemin Rus dilinde gelecek zamanda zarf-fiil yapısı ile aktarılması Rus dilinin kullanım özelliğinde bu şekilde bir ifade bulunmamasından ötürü aktarılamamaktadır. Yapısal olarak zarf-fiil ifadesi her ne kadar mümkün görünse de (*увидев меня, он убежит*) işlevsel olarak benzeri bir söylemin dilde yeri bulunmamaktadır.

Rusçada yukarıdaki örneğe benzer bir başka örneği incelediğimizde aynı durumu görebiliriz.

Kadın yerinden fırlayıp bağırmaya başladı – Женщина, вскочив с места, начала кричать

Kadın yerinden fırlayıp bağırmaya başlıyor – Женщина, вскакивая с места, начинает кричать

¹Daha ayrıntılı örneklendirmeler için bkz. Yuri V. Şeka. *Praktičeskaya grammatika turetskogo yazıka*. Moskva: Vostok-Zapad, 2007.

Burada yine -(y)ıp eki ile aktarılan eylemler geçmiş ve şimdiki zaman içerisinde gerçekleşen ve iki eylem arasında eş zamanlı olarak ortaya çıkmış veya çıkan bir durumu belirtmektedir. Burada çekimli fiiller mutlak zamanı, zarf-fiil yapıları ifadeler göreceli zamanı belirtmektedir. Türkçedeki bu zarf-fiil eki Rusçada geçmiş ve şimdiki zaman dilimlerine ifade bulurken, “kadın yerinden fırlayıp bağırmağa başlayacak –” şeklindeki Türkçe bir söylemin Rus dilinde gelecek zamanda zarf-fiil yapısı ile aktarılması Rus dilinin kullanım özelliğinde bu şekilde bir ifade bulunmamasından ötürü aktarılamamaktadır. Yapısal olarak zarf-fiil ifadesi her ne kadar mümkün görünse de (женщина, вскочив с места, начнёт кричать), yine yukarıda da bahsedilmiş olan durumdan ötürü, işlevsel olarak benzeri bir söylemin dilde yeri bulunmamaktadır.

Zarf-fiil -(y)a

Dilde genel olarak 1) aynı kelimenin artarda iki kere tekrar edilmesi ile kullanılır (Çocuklar güle güle içeri girdiler – Дети, смеясь, вошли внутрь); 2) eş anlama ya da zıt anlama sahip kelimelerin artarda kullanılması ile yapılır (Millet, bağıra çağıra kaçmaya başladı – Народ, крича и стеная, бросился бежать); 3) Olumsuz yapıda da kullanılabilir (İstemeye istemeye işe gitti – пошёл на работу нехотя). Türkçede hem temel hem de yan cümlede eylemi yerine getiren özne bir olduğu için, Türkçedeki bu zarf-fiil eki Rusçada da zarf-fiil yapısı ile aktarılabilmektedir:

Çocuklar güle oynaya okula gittiler – Дети, веселясь и отплясывая, идут в школу

Çocuklar güle oynaya okula gidiyorlar – Дети, веселясь и отплясывая, пошли в школу

Çocuklar güle oynaya okula gidecekler – Дети, веселясь и отплясывая, пойдут в школу

Burada -(y)a eki ile aktarılan eylemler, geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman içerisinde gerçekleşen ve iki eylem arasında eş zamanlı olarak ortaya çıkmış olan, çıkan ve çıkacak olan bir durumu belirtmektedir. Burada çekimli fiiller mutlak zamanı, zarf-fiil yapıları ifadeler göreceli zamanı belirtmektedir. Rusçada daha çok ara ifade olarak ortaya çıkan Türkçedeki bu zarf-fiil ekinin, eylemin daha çok yapılaş tarzını bir zarf gibi ortaya koymasından ötürü her üç zaman dilinde kullanımı mümkün olmaktadır. Buradaki örneğe benzer bir başka örneği inceleyecek olursak, yine aynı sonuçları elde ederiz:

Gideceğimiz yere ulaşabilmek için yağmurda çamura bata çıka ilerledik – Для того, чтобы добраться до места назначения, мы погрязая в глине продвигались вперед.

Gideceğimiz yere ulaşabilmek için yağmurda çamura bata çıka ilerliyoruz – Для того, чтобы добраться до места назначения, мы погрязая в глине продвигаемся вперед.

Gideceğimiz yere ulaşabilmek için yağmurda çamura bata çıka ilerleyeceğiz – Для того, чтобы добраться до места назначения, мы погрязая в глине будем продвигаться вперед.

Rusça gelecek zaman dilimli ifade de analitik gelecek zaman yapısının kullanılmasının nedeni, söz konusu yapıların içerisinde amaç anlamını barındırmalarından ötürü tercih edilmeleridir. Basit gelecek zamanlı yapılar ile söz konusu ifadenin aktarımı mümkün değildir.

Zarf-fiil -(y)alı

Eylemin başlangıç anını, meydana geliş noktasını belirterek zaman ifade eden bu zarf-fiil eki, Rusçada genel olarak *с тех пор, как* bağlacı ile aktarılmaktadır. Bu zarf-fiilin cümle içerisindeki kullanımında temel ve yan cümledeki özneler hem ayrı hem de aynı şahıslara işaret ederek kullanılacaklarından dolayı, bu zarf-fiilin Rusçaya aktarımı ancak edatlı sözcük öbekleri ile mümkün olabilmektedir.

Şehirde ayrılalı onu görmedim – Я его не видела с тех пор, как он покинул город

-(y)alı eki ile aktarılan eylemler geçmiş zaman dilimi içerisinde vuku bulan ardı sıra gerçekleşen eylemleri kapsamaktadır. Burada göreceli zamanın eylemi (ayrılmak) önce, mutlak zaman (görmek) sonra meydana gelmektedir.

Söz konusu yapının şimdiki zaman ve gelecek zaman fiil çekimleri ile aktarımı ise anlamsal olarak mümkün değildir.

Zarf-fiil -(i)ken

Yan cümlede söz konusu zarf-fiil ile belirtilen, temel cümlede ise fiil çekimi ile belirtilen eylem veya durum arasında çeşitli zamansal ilişkileri ortaya koyarak zaman belirtir. Söz konusu zarf-fiilin Türkçedeki kullanımında genel olarak cümlede iki farklı özne bulunmaktadır. Benzer Türkçe cümlelerde iki farklı öznenin kullanıldığı ifadelerin Rusçaya zarf-fiil yapısı ile aktarılması mümkün değildir. Bu tip yapılar Rusçada zaman bağlacı olarak görev yapan “когда” (пока, в то время, как) sözcüğü ile aktarılmaktadır:

Ben evden çıkarken, o kendi dairesine girdi (giriyordu) – Когда я выходил из дома, он входил в свою квартиру

Ben evden çıkarken, o giriyor – Когда я выхожу из дома, он входит в свою квартиру

Ben evden çıkarken, o girecek – Когда я выйду из дома, он будет входить в свою квартиру

Yukarıda verilen örneklerde de her iki zaman dilimi için evden çıkma eylemi göreceli, girme eylemi mutlak zamana işaret etmektedir. Söz konusu duruma benzer bir başka örneği daha inceleyelim:

Anne evi toplarken, çocuklar oyun oynadı – когда мама убиралась, дети играли

Anne evi toplarken, çocuklar oyun oynuyor – когда мама убирается, дети играют

Anne evi toplarken, çocuklar oyun oynayacak – когда мама будет убираться, дети будут играть.

Belirtilen zarf-fiilin kullanıldığı ve öznelere aynı olduğu cümleleri inceleyecek olursak, bu zarf-fiillerin de Rusçaya zarf-fiil yapıları ile aktarımlarının mümkün olduğu görülebilir:

Merdivenleri çıkarken birden ayağımdı kaydı

(поднимаясь по лестнице я подскользнулась)

Eve gelirken, marketten ektek aldım

(Идя домой я купила хлеб)

Zarf-fiil –(y)arak

Bu zarf fiil Türkçede çekimli fiil ile aktarılan esas eylem ile zarf-fiil ekine sahip olan eylemin eş zamanlı olarak gerçekleştirildiği ve eylemin yapılış ya da gerçekleştiriliş biçimini ortaya koyan yapılardır. Durum belirten bu zarf-fiil ifadeye eşzamanlık, tarz, sebep gibi işlevler yükler.

Olan biteni bize ağlayarak anlattı – Он плача рассказал нам обо всём случившемся

Olan biteni bize ağlayarak anlatıyor – Он плача рассказывает нам обо всём случившемся

Olan biteni bize ağlayarak anlatacak – Он плача расскажет нам обо всём случившемся

Buradaki cümlelerde yer alan *anlatmak* eylemi fiil çekimi ile zamansal anlamlarını kazanarak, mutlak zamana işaret etmektedir. Eylemlerin meydana geliş biçimi, eylemin meydana geliş şekli ile eş zamanlı olarak ortaya çıkmaktadır.

Öğrenciler konuşarak sınıfa girdiler – Студенты, разговаривая, вошли в класс

Öğrenciler konuşarak sınıfa giriyorlar – Студенты, разговаривая, входят в класс

Öğrenciler konuşarak sınıfa girecekler – Студенты, разговаривая, войдут в класс

Türkçede hem temel hem de yan cümlede eylemi yerine getiren özne bir olduğu için, Türkçedeki bu zarf-fiil eki Rusçada da zarf-fiil yapısı ile aktarılabilmektedir.

Zarf-fiil -(y)ınca

Söz konusu zarf-fiil, fiil çekimli yüklem ile belirtilen eylemden önce meydana gelen durumlara işaret eder ve kendisinden sonra takip eden bir başka eylemin gerçekleşmesini ya da gerçekleşeceğini, gerçekleştirilmesi isteğini ortaya koyar. Zaman ve koşul durumları belirtir. Bu zarf-fiil zaman anlamını belirttiğinde genelde iki farklı özne kullanılır. Bu da Rusçaya aktarıldığında zarf-fiil yapısının dışındaki yapılarla ifade edilmesine neden olur:

Zil çalınca hepimiz dışarı çıktık – когда зазвенел звонок, мы все вышли на улицу

Film başlayınca herkes sustu – когда фильм начался, все умолкли

Zaman, anlamının dışında sebep anlamını da barındırabilmektedir. Farklı özne kullanımlarında Rusçada zarf-fiil yapısı yine mümkün değil iken, eylemi yerine getiren öznenin aynı şahsı göstermesi durumunda Rusçadaki zarf-fiil yapısı ile aktarılabilir:

Seni orada göremeyince ben de oraya girmedim – не увидев тебя там, я туда не зашла

Zarf-fiil – madan

Olumsuz bir duruma işaret eden bu zarf-fiil eki, isim soylu bir sözcüğün “olmak” yardımcı fiili ile kullanılması durumunda Rusçadaki “до того как”, “прежде чем”, “пока еще не” sözcük öbeklerine denk gelerek, zaman belirttiği gibi, ana eylemin gerçekleşmesi için yan eylemin mevcut olmadan vuku bulunduğu anlamını da aktarmaktadır. İsim soylu sözcük ve olmak yardımcı fiili kullanılarak yapılan zarf-fiillerin Rusçaya aktarımı yukarıda verilen edatlı sözcük öbekleri ile mümkündür.

Buna karşılık Türkçede *olmak* yardımcı fiili ile aktarılan bazı söylemlerin anlamsal ifadeleri, Rus dilinin mantığı içerisinde mümkün olmadığından aktarılamamaktadırlar. Benzeri ifadeler ancak bazı kelimelerin değiştirilmesi ile mümkün olabilmektedir. Örneğin, “Geç olmadan işlerimizi bitirdik”, “*пока еще не было поздно, мы закончили наши дела*” ya da “*hasta olmadan (yani herhangi bir hastalığa yakalanmadan) işi bıraktılar*”, “*пока еще не заболели [прежде чем заболеть], они оставили работу*” gibi ifadelerin, yukarıda verilen edatlı sözcük öbekleri ile aktarımları doğru bir Rusça ifadeyi karşılamamaktadır. Bu ve benzeri cümlelerin alanı, daha çok çeviribilim içerisinde incelenebileceğinden, burada ayrıntılı olarak üzerinde durulmayacaktır.

Bunun dışında kalan kullanımlar ise Rusçaya zarf-fiil yapıları ile aktarılabilir:

Hiçbir yere uğramadan buraya gelin - Никуда не заезжая, приходите сюда

Kimseye bir şey söylemeden gitti – Он уехал, никому ничего не сказав

Önceden haber vermeden geleceğiz – Мы приедем, не сообщив об этом заранее

Yukarıdaki cümleleri genel olarak inceleyecek olursak, temel cümledeki eylemler hem zamanın dilimini belirleyerek, mutlak zamana işaret ettikleri gibi, hem de yan cümledeki eylemden önce olarak gerçekleşmektedirler. Yan cümledeki eylemler ise göreceli zamana işaret etmektedirler.

Buna göre, Türkçe ve Rusçada kullanılan zarf-fiillerin zaman anlamları temel cümledeki fiilin çekimi ile orantılı olarak ortaya çıkmaktadır. Temel cümledeki ifadeler mutlak zamanı, yan cümledeki eylemler ise göreceli zamana işaret etmektedirler. Temel cümledeki fiil çekimi, eylemlerin zaman dilimini belirlerken, yan cümledeki zarf-fiil yapıları, ya eylemin ait olduğu zaman ya da eylemi aktaran kişinin olayı kavrayış ve buna müteakip aktarışı ile bağlantılı olarak görünüş kavramı altında ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, zarf-fiil yapılarının, kullanım açısından, diller arasında gözlemlenen en büyük fark ise, iki durum içerisinde ortaya çıkmaktadır: Birincisi, Türkçedeki birleşik cümlenin yan cümlesindeki özne ile temel cümlesindeki özne birbirinden farklı olmalarına rağmen zarf-fiil yapısı kullanılabilir; Rusça için ise, zarf-fiil yapılarında ister temel ister yan cümlede olsun, eylemi yerine getiren özne aynı kişi olması gerektiğinden, Rusça örneklerin zarf-fiil yapıları ile oluşturulmaları mümkün değildir. İkincisi, verilen örnekler incelendiğinde, Türkçedeki temel zarf-fiil eklerinden yalnızca -(y)ıp, -(y)a, -y(arak) ekleri benzer kullanım özelliklerinden dolayı Rusçadaki zarf-fiil yapıları ile ortaya çıkabiliyorken, -(y)nca, -iken, -(y)ınca ve madan ekleri kullanımına göre zarf-

fiil yapıları ile Rusçada aktarılabilmektedir. Zarf-fiil eki - (y)alı ise Rusçada ancak edat sözcük öbeği kullanılarak ifade bulabilmektedir.

Bunun dışında dilde kalan tüm birleşik zarf-fiil yapıları ile kimi gerçek zarf-fiiller, bazı ek ve edatlı sözcük öbekleri ile aktarılmaktadır. Bu eklerin anlam açısından verdikleri zamansal özelliklere değinecek olursak, -(y)ıp, -(y)a, -(i)ken, -(y)arak ekleri eş zamanlılık, -(y)alı [ardı sıralı eylemler], -(y)ınca [önce-sonra] ve -madan [bir eylem vuku bulmadan diğerinin gerçekleşmesi] ekleri de farklı anlamsal ilişkiler çerçevesinde ardışıklık anlamlarını daha belirgin bir şekilde ortaya koymaktadırlar.

Rusçada Zarf Fiillerde Zaman Kavramı

Rusçada kullanılan zarf-fiillerin zaman anlamları tıpkı Türkçede olduğu gibi temel cümledeki fiilin çekimi ile orantılı olarak ortaya çıkmakla birlikte çoğunlukla göreceli zaman kavramı içerisinde ifade edilir. Göreceli zaman, mutlak zamandan farklı olarak eylemi – şimdiki, geçmiş, gelecek – zaman dilimlerinin dışında gösterir. Göreceli zaman dilin görünüş yapısıyla ilintili olup söylemdeki eylemin önceliğine veya sonralığına göre ifadesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Rus dilinde zarf-fiillerde fiil, sözcük anlamı aynı morfolojik yapısı farklı olmak üzere bitmişlik (SV) ve bitmemişlik (NSV) görünüşlü olarak iki ayrı gruba ayrıldığından, zarf-fiil yapısındaki sözcük bitmişlik ve bitmemişlik görünüşlü fiillerin anlamsal özelliklerini içerisinde barındırır. Bu da zarf-fiil ile aktarılan eylem ve durumların daha çok göreceli zaman kavramı çerçevesinde ele aldığını gösterir. Göreceli zaman Rus dilinde ayrı bir gramer kategorisi olarak ele alınan görünüş kategorisinin de etkisiyle zarf-fiil yapısındaki kelimelerin zamanını, konuşan kişinin eyleme yönelik olan yaklaşımını, eylemi kavrayış biçimini, hareketin başlama, süreç ve bitiş evrelerini ifade ederek hareketin zamansal iç düzenini ve nasıl algılandığını belirli kılar. Bu açıdan, Rus dilinde zarf-fiillerin kullanımları ve zaman bakımından verdikleri anlamlar görünüş kategorisi içerisinde ele alınarak incelenmiştir.

Bitmemişlik görünüşe sahip fiillerle ifade edilen zarf-fiiller eylemin genel olarak, ikinci kısımda yani yan cümlede belirtilen eylemle aynı anda gerçekleştirildiğini, eş zamanlı olarak vuku bulduğunu belirtir. Bitmemişlik görünüşe sahip fiillerle eş zamanlı gerçekleşen eylemlerin ifadelerini aşağıda verilen örnekler çerçevesinde inceleyelim:

Zarf-Fiillerde Bitmemişlik Görünüşlü Fiiller

I. Geçmiş Zamanda Bitmemişlik Görünüşlü Fiillerin Kullanımı:

I.I. Geçmiş Zamanda Eşzamanlılık

Bitmemişlik görünüşe sahip fiiller ile zarf-fiil yapıldığında, ifade edilen zarf-fiiller eylemin genel olarak, ikinci kısımda yani yan cümlede belirtilen eylemle aynı anda gerçekleştirildiğini, eş zamanlı olarak vuku bulduğunu belirtir. Aşağıdaki örnekler için uygulanan yapısal kombinasyon şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

Zarf-fiil – temel cümle	Fiil – yan cümle	Aktardığı anlam
NSV yapıları zarf-fiil	NSV grubuna ait geçmiş zaman yapıları fiil	Geçmişte eş zamanlı yapılan eylemler

a) *Каждый раз, **думая** о племяннике, Настя **задала** себе один и тот же **вопрос**: понимает ли её брат, как ему повезло? [Александра Маринина. Ангелы на льду не выживают. Т. 1 (2014)]*

Düşünme eylemi **soru sorma** eylemi ile eş zamanlı olarak gerçekleşmektedir:

*Nastya, her seferinde yeğenini **düşünürken** kendisine aynı **soruyu yöneltiyordu** (soruyordu, sorup duruyordu, sorardı...): acaba abisi ne kadar şanslı olduğunu anlıyor mu?*

b) *Диего **покивал** головой, заново, с прищуром **разглядывая** лицо собеседника. [Святослав Логинов. Мастерская Иосифа (2014)]*

Baş sallama eylemi **bakma** eylemi ile eş zamanlı gerçekleşmektedir:

*Diego, muhatabının yüzünü gözlerini kısmış bir vaziyette, yeniden, dikkatlice **inceleyerek** başını **salladı**.*

I.II. geçmiş zamanda tekrar

Geçmiş zamanda bitmemişlik görünüşe sahip fiillerle oluşturulan zarf-fiil yapılarının tekrar anlamı genel olarak zarf-fiilden önce ifade edilen eylem ile zarf-fiilden sonra ifade edilen söylemelerde gözlemlenmektedir. Aşağıdaki örnekler için uygulanan yapısal kombinasyon şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

Aşağıdaki örnekler için uygulanan yapısal kombinasyon şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

Zarf-fiil – temel cümle	Fiil – yan cümle	Aktardığı anlam
NSV yapılı zarf-fiil	NSV grubuna ait geçmiş zaman yapılı fiil	Geçmişte tekrar eden eylemler

a) Они были спрятаны в самом потайном месте, и я иногда, **соблюдая** все предосторожности, **приходил посмотреть** на них. [Евгений Гришковец. ОдноврЕмЕнно (2004)]

Geçmişte tekrar eden ve “bazen” (иногда) ifadesi ile söz konusu anlamın pekiştirildiği zarf-fiil yapısı bulunmaktadır: *Onlar (kitaplar) en gizli bölmede gizlenmişlerdi, ben ise **gerekli önlemleri alarak/aldıktan sonra**, onlara **bakmaya gelirdim**.*

b) У Томи рабочий день кончился рано, в половине пятого она уже была дома. Василиса, **ворча, кормила** всех по отдельности. Павел Алексеевич вкалывал как рабочий горячего цеха, в две смены. [Людмила Улицкая. Казус Кукоцкого [Путешествие в седьмую сторону света] // «Новый Мир», 2000]

Toma'nın iş günü erken biterdi, dört buçukta evde olurdu. Vasilisa **söylenerek** (сöylene сöylene), ayrı ayrı herkesin **karnını doyururdu**. Pavel Alekseeviç, metalurji çalışanı gibi iki vardiyada çalışıyordu.

Tekrar anlamına sahip cümlelerde zarf-fiil yapısı yukarıda da ifade edildiği gibi eylemden sonra gelebilir:

Fiil – temel cümle	Zarf-fiil – yan cümle	Aktardığı anlam
NSV grubuna ait geçmiş zaman yapılı fiil	NSV yapılı zarf-fiil	Geçmişte tekrar eden eylemler

a) И военный пенсионер **бродил** по дворам, **собирая** с помоек вполне пригодное добро, мебелишку, от которой тогда массово избавлялись жители выселяемых под снос домов. [Александр Снегирев. Вера (2015)]

Asker emeklisi, o zaman yıkılacak evlerden çıkartılan ev sakinlerinin hep birlikte kurtuldukları işe yarar eşyaları, mobilyaları çöpten **toplayarak** avuluların arasında gezinirdi

b) К нему не **наведывался** никто, кроме белки, которая являлась по вечерам, **выныривая** из кустов черноплодки за сараем, пробежала по хребту теплицы и **принималась** щекотать ствол сосны, **носясь** вверх и вниз. [Александр Снегирев. Бетон // «Новый Мир», 2014]

Seranın tepesinde dolanıp duran ve aşağı yukarı gezinerek çat ağacının gövdesini gıdıklamaya koyulan, akşamları kulübenin arkasındaki çalılıklardan **ortaya çıkararak** beliren sincap hariç ona kimseler **uğramazdı**.

I.III. geçmiş zamanda süreç

Bitmemişlik görünüşlü fiillerin süreç anlamı bitmişlik görünüşlü fiillerle kısmı olarak ortaya çıkar. İfadede birinci kısım sürece işaret ederken, cümledeki ikinci kısım olayın bitmişliğine, sonucuna vurgu yapar. Aşağıdaki örnekler için uygulanan yapısal kombinasyon şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

Zarf-fiil – temel cümle	Fiil – yan cümle	Aktardığı anlam
NSV yapıları zarf-fiil	SV grubuna ait geçmiş zaman yapıları fiil	Geçmişte eylemin bir anda değil kısa ya da uzun bir süreç şeklinde vuku bulması

a) Раздались сухие неуверенные шаги, и в палату, **покачиваясь**, **вошел** пластмассовый манекен – тот самый, которого Пашка видел в первый день на операционном столе. [Михаил Тырин. «Будет немножечко больно» (2014)]

Sert, ürkek ayak sesleri duyuldu ve Paşka'nın ilk gün ameliyat masasında **gördüğü** o plastik manken (kukla), **sallanarak** odaya **girdi**.

b) **Проходя** мимо газетного киоска, Олег **заметил** среди газет на прилавке несколько книг и среди них знакомую серебристо-серую обложку. [Евгений Чижов. Перевод с подстрочника (2012)]

Oleg, gazete bayiiinin önünden **geçerken**, bayideki gazetelerin arasından birkaç kitap ve bu kitapların arasında ise bildiği gümüş-gri kaplı bir kitap kapağı **gördü**.

II) Şimdiki zamanda bitmemişlik görünüşlü fiillerin kullanımı:

Şimdiki zaman yapılarıyla aktarılan durumlar, konuşma anında meydana gelen olayı dile getirmekten ziyade genel olarak geniş bir zamanı kapsayan ve tekrar eden durumları ifade ederler. Bu durum için uygulanan yapısal kombinasyon şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

Fiil – temel cümle	Zarf-fiil – yan cümle	Aktardığı anlam
NSV yapılı çekimli fiil	NSV yapılı zarf-fiil	Geniş bir zamanı kapsayan ve tekrar eden eylemlerin ifadesi

a) Очереди там длинные, и **знакомятся** люди весьма охотно, **делясь** впечатлениями о самом враче, в кабинет которого **стремятся попасть**, о его медсестре, о других врачах и работниках регистратуры, **жалуются** на дороговизну лекарств, **рассказывая** о своих болезнях и **давая** всевозможные советы, а также адреса «чудесных женщин, которые снимают все за один сеанс и недорого». [Александра Маринина. Ангелы на льду не выживают. Т. 1 (2014)]

Sıralar orada uzun olur, odasına girmeye çalıştıkları doktor, onun hemşiresi, diğer doktorlar ve kayıt bölümündeki çalışanlar hakkındaki **görüşlerini paylaşıyor**, ilaçların pahalılığından **şikayet ederek**, kendi hastalıklarından **bahsedip** her türlü tavsiyeyi ve de “bir seansta ve ucuza her türlü hastalığı geçiren mucizevi kadınların” adreslerini vererek insanlar da seve seve birbirleriyle **tanışıyorlar**

Genel eylemlerin yanı sıra geçmişte yaşanmış bir olayın şimdiki zaman yapılarıyla aktarılması da zarf-fiilin bitmemişlik türü fiillerle aktarıldığı durumları kapsamaktadır. Böylece eyleme canlılık katılmaktadır.

b) Потом **пью** на кухне молоко из бутылки – пара глотков, не больше, – **унимая** колотящееся сердце. [Геннадий Башкуев. Маленькая война // «Сибирские огни», 2013]

İçme ve atan kalbi **sakınleştirme** eylemleri eş zamanlı gerçekleşerek birbirini tamamlamaktadır:

Ardından mutfakta şişeden bir süt **icıyorum**, atan kalbimi **sakınleştirerek** (sakınleştirmek için) çok değil, birkaç yudum alıyorum.

c) – Товарищи! – **хлопает** в ладоши, **призывая** к вниманию. – «Пять мину-у-ут, пять мину-у-ут!» [Ксения Букша. Завод «Свобода» // «Новый мир», 2013]

El çırpma ve dikkat çekmeye yönelik **çağrı** eylemleri eş zamanlı gerçekleşmektedir:

- Yoldaşlar! – **dikkatleri çekmeye çalışarak, el çırpıyor**. – “beş dakika, beş dakika kaldı!”

III) Bitmemişlik görünüşlü zarf-fiil yapısı ve analitik gelecek zaman kullanımı

Bitmemişlik görünüşlü fiiller ile oluşturulan zarf-fiil yapıları, analitik gelecek zaman yapıları ile birlikte kullanıldıklarında, eylemler genel olarak daha önce belirli bir düzende tekrar etmiş olan ve gelecek söz konusu olduğunda da aynı şekilde vuku bulup tekrar edecek olan, belirli bir durum için tipik özellikler sergileyen eylemleri ifade ederken görüldüğü gibi, geleceğe ilişkin herhangi bir durum değerlendirmesinin yapıldığı ifadelerde de görülebilmektedir. Bu durum için uygulanan yapısal kombinasyon şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

Fiil – temel cümle	Zarf-fiil – yan cümle	Aktardığı anlam
NSV yapılı çekimli fiil	NSV yapılı zarf-fiil	Belirli bir düzende tekrar etmiş gelecekte aynı düzen sıralaması içerisinde ve tekrar edecek olan olağan eylemlerin ifadesi

a) Огненные солнечные лучи, **кипя, будут литься** сверху на плывущие и кружащиеся в радужном хороводе пески, на финиковые пальмы с разлапистыми листьями и красные, потрескавшиеся горы. [Дмитрий Шляпентох. Конец Истории: благословенный Иов // «Сибирские огни», 2013]

Yakıcı güneş ışınları **kaunayarak**, uçuşan ve neşeli bir dansla dönen kumların, kocaman yapraklı hurma ağaçlarının ve yüzeyi sıcaktan çatlamış kırmızı dağların üstüne yukarıdan **akacak**.

b) – Там такого самоуверенного парня, **не спрашивая, будут тасовать** с допроса на допрос, из камеры в камеру, из тюрьмы в тюрьму, пока он не поймет свою ошибку. [Андрей Рубанов. Сажайте, и вырастет (2005)]

Orada böylesi kendinden emin bir genci **sormadan** sorgudan sorguya, bir hücreden diğerine, bir hapishaneden ötekine **istedikleri gibi itip kakacaklar [sürükleyecekler (sürükleyip duracaklar)]**.

Bitmemişlik görünüşe sahip fiillerle ifade edilen zarf-fiiller, eylemin genel olarak ikinci kısımda, yani, yan cümlede belirtilen eylemle aynı anda gerçekleştirildiğini, eş zamanlı olarak vuku bulduğunu belirtir. Bazen de bu durumun tam tersi olarak, zarf-fiil cümlede birinci kısımda yer alabilmektedir.

Buna göre bitmemişlik görünüşe sahip fiillerin eş zamanlılık, tekrar ve süreç anlamları zarf-fiil yapılarında korunmaktadır.

Zarf-Fiillerde Bitmişlik Görünüşlü Fiiller

Bitmişlik görünüşe sahip fiillerle ifade edilen zarf-fiiller, genel olarak eylemin ikinci kısımda, yani, yan cümlede geçmiş zaman, şimdiki zaman ya da basit gelecek zaman yapılarıyla ifade edilen eylemden önce gerçekleştiğini belirtir. Söz konusu bu anlam, zarf-fiilin ikinci kısımda belirtilen eylemden önce cümle içerisinde yer alması durumunda elde edilir. Yan cümlede meydana gelen eylemin sonra, ana eylemde zarf-fiil ile ifade edilen durumun ise, eylemden önce gerçekleştiğinin aktarıldığı durumlar çeşitli olabilmektedir. Buna göre bitmişlik görünüşlü fiiller ile aktarılan zarf-fiillerin anlamsal çeşitlilikleri şu şekilde sıralanabilir:

I. Geçmiş zamanda bitmişlik görünüşlü fiillerin kullanımı:

I.I. Geçmiş zamanda aynı anda/sıralı/zincirleme olarak gerçekleşen olaylar

Cümlede birinci kısımdaki eylemden sonra gelen bitmişlik görünüşe sahip zarf-fiil yapısı, birinci kısımda belirtilen fiil ve zarf-fiil yapısı ile aktarılan eylemin aynı anda ve sıralı olarak gerçekleştiğine işaret eder. Bu durum için uygulanan yapısal kombinasyon şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

Zarf-fiil – temel cümle	Fiil – yan cümle	Aktardığı anlam
SV grubuna ait zarf-fiil	SV yapılı çekimli fiil	Birbiri ardına meydana gelen ve aynı anda gerçekleşen sıralı eylemler

a) *Кто-то, **приоткрыл** дверь, **высунулся** из зала. — Прошу не мешать!* [Сергей Носов. Фигурные скобки (2015)]

Önce kapı açılır sonra birisi kendisini gösterir: *Birisi kapıyı **aralayarak**, salondan **başını uzattı** – Rica ederim, rahatsız etmeyiniz!*

b) *Наконец хозяйка, **не выдержав, открыла** дверь сама – и трудно даже сказать, кто из супругов был поражен в большей степени. [Евгений Лукин. Грехи наши тяжкие (2013)]*

Sonunda ev sahibesi **dayanamayarak (dayanamayıp)** kapıyı kendisi **açtı** ve eşlerden en çok hangisinin şaşırıldığını söylemek güçtü.

Belirtilen anlamın yanı sıra, cümlede birinci kısımdaki eylemden sonra gelen bitmişlik görünüşe sahip zarf-fiil yapısı, birbirini takip eden, sıralı, zincirleme olayları aktarabilir:

a) **Вернувшись**, она **увидела**, что розовый куст срезан до пенька, а прах, равнодушный ко всему, обрезает следующий куст – по одному листу, по веточке... [Ольга Онойко. Некромантисса (2014)]

Döndüğünde, pembe çalılığın köküne kadar kesildiğini **gördü**, adam umursamaz bir şekilde yandaki çalılığa geçip tek tek yapraklarını, dallarını kesti.

b) **Вздыхнув**, Рихард опять **повернул голову** к Виталию и **заговорил** спокойно и ровно, словно отвечал на экзамене: [Владимир Васильев. Шуруп (2013)]

Richard **iç çekerek**, **başını** yeniden Vitali'ye doğru **çevirdi** ve sanki sınavda sorulara cevap veriri gibi sakin ve ölçülü bir şekilde **konuşmaya başladı**.

Bitmişlik görünüşe sahip fiillerle oluşturulan zarf-fiil yapıları, kullanıldıkları cümlelerin ortaya koyduğu anlama göre bitmemişlik görünüşlü fiillerle de kullanılabilir. Bu durumda bitmişlik görünüşlü fiil eylemin tamamlandığına, bitmemişlik görünüşlü fiil ise eylemin **sürecine/ devamlılığına** vurgu yapar. Söz konusu durum için uygulanan yapısal kombinasyon ise şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

Zarf-fiil – temel cümle	Fiil – yan cümle	Aktardığı anlam
SV grubuna ait zarf-fiil	NSV yapılu çekimli fiil	İki eylemden ilki bir anda hemen ve tek seferde gerçekleşirken, ikinci eylem gerçekleştiği anın süreci içerisinde akmaktadır

a) **Посмотрев** внутреннюю статистику безопасности полетов, Андрей долго **ругал** себя за привычку подписывать договоры, не вчитываясь в то, что написано мелким шрифтом, но деваться было некуда. [Людмила Макарова. Жемчужный тур (2014)]

Andrey uçuşların iç güvenlik istatistiklerine **baktıktan sonra**, küçük harflerle yazılanları okumadan anlaşmaları imzalama alışkanlığı yüzünden uzun süre kendine **kızdı**, ancak yapacak bir şey yoktu.

b) Ему было за восемьдесят, с девятым четвертого года он работал в детской больнице на Русаковке и, **уйдя** на пенсию, **продолжал** ежедневно **ездить** в своё отделение, где и кабинет за ним оставили. [Людмила Улицкая. Казус Кукоцкого [Путешествие в седьмую сторону света] // «Новый Мир», 2000]

Seksen yaşının üstündeydi, bin dokuz yüz dört yılından beri Rusakovka'daki çocuk hastanesinde çalışmıştı, emekliye **ayrıldıktan sonra**, kendisi için kullanıma bıraktıkları odasının olduğu bölüme (iş yerine) **gitmeye devam etti**.

II.II. Şimdiki zaman ile bitmişlik görünüşlü fiillerin kullanımı

Bitmişlik görünüşlü zarf-fiil yapısının şimdiki zaman ile kullanılması genel olarak edebi eserlerde görülmekte olup, şimdiki zamanın kullanımı aktarılan olaya canlılık katmaktır. Olay sanki okuyucunun gözleri önünde o anda gerçekleşiyormuş hissini vermektedir. Bu anlamın ortaya çıktığı yapısal kombinasyon şu şekilde gerçekleşmektedir:

Fiil – temel cümle	Zarf-fiil – ara cümle	Fiil – yan cümle	Aktardığı anlam
NSV grubuna ait şimdiki zamanda ifade edilen çekimli fiil	SV grubuna ait zarf-fiil	NSV yapılı çekimli fiil	Eylemin gerçekleştiriliş biçimi

a) Капитонов передвигается по ряду на два места и, **наклонившись** вперёд, **спрашивает** у ближайшего зрителя: [Сергей Носов. Фигурные скобки (2015)]

Капитонов iki yer kadar sırada ilerliyor, ve **öne eğilerek** yakındaki seyirciye **soruyor**

b) Сидит у себя в кабинете, **опустив** голову, и **говорит**: нет, не могу я отказаться. [Ксения Букина. Завод «Свобода» // «Новый мир», 2013]Odasında oturuyor, **başını öne eğmiş** – hayır, reddedemem **diyor**.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi, bitmişlik görünüşlü fiillerle ifade edilen zarf-fiil yapıları cümle içerisinde daha çok eylemin ne şekilde meydana geldiğinin, nasıl yapıldığının belirginlik kazandığı bir görev yüklenmektedirler. Bunun yanı sıra söz konusu zarf-fiil yapıları, açıklayıcı ve yargı bildiren ara cümleler olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Buradaki kullanımların dışında, zarf-fiil birincil eylem pozisyonunda cümlenin başında da yer alabilir:

c) **Помолившись**, они **встанут** и, **оправив** юбки, **готовятся выйти**, но тут одна из них, **рванувшись** вперед, прямо на остроконечные шипы решеток, **начинает кричать** тем страшным, раздирающим душу криком, каким **кричит** мать, на глазах которой убивают ее детей: «Джизус! [Дмитрий Шляпентох. Конец Истории: благословенный Иов // «Сибирские огни», 2013]

Dua ettikten sonra, ayağa kalkıyorlar ve **eteklerini düzelterek çıktaya hazırlanıyorlar**, ancak birden içlerinden birisi parmaklıkların sivri uçlarına doğru öne atılarak sanki gözlerinin önünde çocukları öldürülen bir annenin çığılığı gibi iç parçalayıcı bir çığılıkla **haykırmaya başlıyor**: “Yüce İsa”!

I.III. Bitmişlik görünüşlü zarf-fiil yapısı ve basit gelecek zaman kullanımı

Bitmişlik görünüşlü zarf-fiil yapısıyla basit gelecek zaman kullanımı ifadeye sıralı eylem anlamını aktarmaktadır. Bu anlamın ortaya çıktığı yapısal kombinasyon şu şekilde gerçekleşmektedir:

Zarf-fiil – temel cümle	Fiil – yan cümle	Aktardığı anlam
SV grubuna ait geçmiş zaman yapılı fiil	SV yapılı çekimli fiil	Gelecekte gerçekleşecek olan sıralı eylemler

a) Ты **прилетишь** в Израиль, и сразу из аэропорта, никому **не позвонишь**, **возьмешь** такси до посёлка Шореш. [Дина Рубина. Белая голубка Кордовы (2008-2009)]

İsrail'e geleceksin ve kimseyi **aramadan** hemen havalimanından Shoresh köyüne kadar bir taksi **tutacaksın**.

b) **Получив** и **пересчитав** деньги, секретарь **заполнит** учётный лист и квитанцию в квитанционной книжке. [Александра Маринина. Ангелы на льду не выживают. Т. 1 (2014)]

Paraları alıp saydıktan sonra, sekreter kayıt belgesini ve makbuzu makbuz defterine **kauda geçirecek**.

SONUÇ

Rusça ve Türkçedeki zarf-fiil yapıları, hem fiilin hem de zarfın özelliklerini taşımalarına rağmen, her iki dil birbiri ile karşılaştırıldığında üç temel noktada ayrıldıkları görülmektedir. Bunlar yapısal, anlamsal ve işlevsel olmak üzere üç temel grupta toplanmaktadırlar. Türkçede yapısal olarak zarf-fiiller (y)a, - (y)alı, - (y)arak, -(y)ınca, -(y)ıp, -ken,- madan olmak üzere temel eklerin yanı sıra çeşitli ek

ve edatların birleşmesi ile de oluşmaktadırlar. Bu nedenle zarf-fiillerin sayısına belirli bir kısıtlama getirmek ve yapısal ayrımını yapmak zor olabilmektedir. Rusçada ise zarf-fiiller, yapısal olarak fiilin hangi türe ait olduğu ile ilintili olarak ekini almaktadır. Bu da morfolojik olarak dildeki diğer yapılardan kolayca ayrılabilmesine imkân vermektedir. Anlamsal açıdan her iki dildeki zarf-fiil yapılarına bakacak olursak; Türkçede zarf-fiiller her biri belirli bir anlamı karşılayan eklere sahiptir; Rusçada ise zarf-fiiller eylemin bitmişlik ve bitmemişlik durumu gösteren görünüş kategorisi çerçevesinde değerlendirildiğinden, sahip olduğu anlam, ancak kullanıldığı bağlam içerisinde belirginlik kazanabilmektedir. İşlevsel açıdan farklarına gelince; kullanım açısından diller arasındaki görülen en belirgin fark, Türkçedeki birleşik cümlelerin yan cümlesindeki özne ile temel cümlesindeki öznenin birbirinden farklı olmalarına rağmen, zarf-fiil yapısının kullanılabilmesidir. Rusça için ise zarf-fiil yapılarında ister temel ister yan cümlede olsun, eylemi yerine getiren öznenin aynı şahsı karşılaması gerekmektedir. Bu nedenle Türkçe için cümle içerisinde iki ayrı öznenin yer aldığı ifadelerin Rusçada zarf-fiil yapıları kullanılarak oluşturulmaları mümkün değildir. Bunun için tıpkı Türkçedeki gibi edatlı sözcük öbekleri kullanılmaktadır. Bu üç temel farklılığın yanı sıra her iki dil içinde zaman anlamının ortaya çıkışına ilişkin ortak bir nokta bulunmaktadır. Bu da her iki dil için zaman anlamlarının temel cümledeki fiil çekimi ile bağlantılı olarak ortaya çıkmasıdır. Diğer bir deyişle, Türkçe ve Rusçada kullanılan zarf-fiillerin zaman anlamı, temel cümledeki fiilin çekimi ile orantılı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu ortak noktaya rağmen, zaman anlamlarının ortaya çıkışında da mutlak zaman ve göreceli zaman kavramı önemli bir rol oynamaktadır. Zamanlara arası uyum ve uyumsuzluklar bu iki zamansal kavram çerçevesinde ele alınır. Mutlak zamanda konuşma anı eylemin çıkış noktasıdır ve eylemin gerçekleştiği zaman diliminin var olan üç zaman yapısından hangisine ait olduğunu belirler. Şimdiki zaman ile onun öncesi olan geçmiş ve sonrası olan gelecek ise göreceli zamana işaret eder. Bu bakımdan, zarf-fiillerde zaman kavramının ortaya çıkması her iki dil için de iki şekilde ele alınabilir. Birincisi, eylemin gerçekleştiği zaman dilimi içerisinde ifade edilmesi, ikincisi ise, konuşmacının olayı algılayış biçimi şeklinde kendini gösterebilmesidir.

Türkçede zarf-fiiller, fiil çekimine bağlı olarak mutlak ve göreceli zaman içerisinde ortaya çıkabilir. Temel zarf-fiil eklerini incelediğimizde bu eklerden;

- 1)** - (y)ıp eki, eylemin zamanını, sebebini ve gerçekleştiriliş şeklini ortaya koyar.
 - Hem temel hem de yan cümlede eylemi yerine getiren özne aynıdır.
 - Cümlede eylemi yerine getiren şahıs veya şahıslar aynı oldukları için, benzeri cümlelerin Türkçeden Rusçaya aktarımında zarf-fiil yapı olarak korunabilmektedir.
 - Zaman anlamı, fiil çekiminde ortaya çıkmakla beraber üç temel zaman diliminde kullanımı vardır.
 - Zamansal anlam olarak eylemler arası eş zamanlılık gözlemlenmektedir.
- 2)** - (y)a eki, dilde aynı, eş ya da zıt anlamlı kelimelerin artarda tekrar edilmesi şeklinde ortaya çıkar. Olumsuz yapılarla da kullanılabilir.
 - Hem temel hem de yan cümlede eylemi yerine getiren özne birdir, bu sebeple benzeri cümlelerin Türkçeden Rusçaya aktarımında zarf-fiil yapı olarak korunabilmektedir.
 - Zaman anlamı, fiil çekiminde ortaya çıkmakla beraber üç temel zaman diliminde kullanımı vardır.
 - Eylemin yapılaş şeklini bildirirken eylemler arası eş zamanlılık söz konusudur.
- 3)** - (y)alı eki eylemin başlangıç anını belirtir.
 - Temel ve yan cümlede özneler, Türk dili için hem ayrı hem de aynı şahısla ifade edilebilir. Ancak Türkçedeki bu zarf-fiilin anlamı, Rusçada edatlı bir sözcük öbeği ile aktarıldığından, bu zarf-fiil ekinin anlamsal ve yapısal aktarımı Rusçaya zarf-fiil eki ile değil edatlı sözcük öbeği ile mümkündür.
 - Ardı sıra vuku bulan eylemler söz konusudur.
 - Zaman anlamının ortaya çıktığı tek bir zaman dilimi vardır; o da geçmiş zamandır. Şimdiki ve gelecek zaman dilimlerinde ifadesinin Türkçe için anlamsal olarak yaygın olmadığı söylenebilir.
- 4)** - (i)ken birleşik yapıdaki cümleler arasındaki zamansal ilişkileri ortaya koyar.
 - Bu zamansal ilişkilerde eylemler arası eş zamanlılık görülür.
 - Türkçede bu zarf-fiilin kullanımında eylemi yerine getiren özneler farklı olduğunda, bu cümlelerin Rusçaya zarf-fiil yapısı korunarak aktarılması

mümkün olmazken, eylemi yerine getirenler bir olduğunda, Rusçaya zarf-fiil yapısı korunarak aktarılabilirler.

- Zaman anlamı, fiil çekiminde ortaya çıkmakla beraber üç temel zaman diliminde kullanımı vardır.

5) -(y)arak eylemin yapılış şekli, gerçekleştiriliş biçimini ortaya koyar.

- İfadeye eş zamanlık, sebep, eylemin yapılış biçimi gibi anlamsal işlevler yükler.

- Türkçede hem temel hem de yan cümlede eylemi yerine getiren özne bir olduğu için, Türkçedeki bu zarf-fiil eki Rusçaya zarf-fiil yapısı kullanılarak aktarılabilir.

- Zaman anlamı fiil çekiminde ortaya çıkmakla beraber üç temel zaman diliminde kullanımı vardır.

6) -(y)ınca eki fiil çekimli yüklem ile belirtilen eylemden önce meydana gelen durumları aktarmaktadır.

- Cümlelerde eylemi yerine getiren özneler aynı ya da farklı olabilir, bu da söz konusu yapının Rusçaya ne şekilde aktarılabilceğine etki eder.

- Zaman anlamı fiil çekiminde ortaya çıkmakla beraber üç temel zaman diliminde kullanımı vardır.

7) - madan olumsuz bir duruma işaret eder.

- Ana eylemin gerçekleşmesi için ikincil eylemin mevcut olmadan vuku bulunduğu anlamını aktarır.

- Temel cümledeki eylem, yan cümledeki eylemden önce gerçekleşir.

- Zaman anlamı, fiil çekiminde ortaya çıkmakla beraber, üç temel zaman diliminde kullanımı vardır.

Buna göre, Türkçedeki temel zarf-fiil eklerinden yalnızca -(y)ıp, -(y)a, -y(arak) ekleri benzer kullanım özelliklerinden dolayı Rusçadaki zarf-fiil yapıları ile ortaya çıkabiliyorken, (y)alı ekinin zarf-fiil yapısı korunarak aktarılması mümkün olmamaktadır. -(y)nca, - iken, -(y)ınca ve madan ekleri ise, kullanımına göre zarf-fiil yapıları ile Rusçada aktarılabilir. Bunun dışında dilde kalan tüm birleşik zarf-fiil yapıları ise Rusçaya edatlı sözcük öbekleri ile aktarılmaktadırlar. Söz konusu temel zarf-fiillerin eylemler arasındaki zamansal ilişkilerine değinecek olursak, -(y)ıp, -(y)a, -(i)ken, -(y)arak ekleri eş zamanlılık, -(y)alı [ardı sıralı eylemler],

-(y)ınca [önce-sonra] ve -madan [bir eylem vuku bulmadan diğerinin gerçekleşmesi] ekleri de farklı anlamsal ilişkiler çerçevesinde ardışıklık anlamlarını daha belirgin bir şekilde ortaya koymaktadırlar.

Ruşçada ise morfolojik olarak belirtilmeyen zaman anlamı ve eylemler arası zamansal ilişkiler, zarf-fiil yapısı oluşturulurken kullanılan bitmişlik veya bitmemişlik fiil türüne göre belirginlik kazanmaktadır. Bununla birlikte kişinin söylemde dile getirdiği olayı algılayış biçimi ve bunu aktarmada kullandığı zaman dilimleri de eylemler arasındaki zamansal ilişkilerin ortaya çıkmasında öncül etkenlerdir. Buna göre, bitmemişlik grubuna ait fiillerle zarf-fiil oluşturulduğunda üç temel anlam ortaya çıkmaktadır. Bunlar, eş zamanlılık, süreç ve tekrar anlamlarıdır. Geçmiş zaman diliminde zarf-fiil yapısı ile aktarılan eylemler, eş zamanlılık, süreç ve tekrar belirten durumları yansıtabilmektedir. Şimdiki zaman diliminde zarf-fiil yapısı ile aktarılan eylemler geniş zamanı kapsamakta birlikte, zaman çizgisinde başlangıcı ve sonu belli olmayan ancak devamlılık gösteren, tekrar eden eylemlerin aktarımında karşımıza çıkmaktadır. Analitik gelecek zaman diliminde zarf-fiil yapısı ile aktarılan eylemler ise genel olarak daha önce belirli bir düzende tekrar etmiş olan ve gelecek söz konusu olduğunda da aynı şekilde vuku bulup, tekrar edecek olan, belirli bir durum için tipik özellikler sergileyen eylemleri ifade etmektedir. Bitmişlik grubuna ait fiillerle zarf-fiil oluşumlarında ortaya çıkan eylemler arası zamansal ilişkilere bakacak olursak; bu yapı içerisinde ortaya çıkan anlamları ardışık, sıralı ve zincirleme eylemler şeklinde tanımlayabiliriz. Geçmiş zaman diliminde zarf-fiil yapısı ile aktarılan ve temel cümledeki yargının da bitmişlik görünüşlü fiillerle aktarıldığı durumlarda genel olarak temel cümledeki eylem, yan cümledeki eylemden sonra gerçekleşmektedir. Eylemlerin birbiri ardına sıralı olarak gerçekleşmesi söz konusudur. Buna karşılık, zarf-fiil yapısı bitmişlik görünüşlü bir fiil ile aktarılıyor, ancak temel cümledeki eylem bitmemişlik görünüşlü bir fiil ile aktarılıyorsa, bu eylemlerin ardı sıra gerçekleştiğini göstermekte birlikte, fiilin iç anlamından dolayı bitmemişlik görünüşü ile ortaya konan temel yargının bir süreç içerisinde meydana geldiği bildirilmektedir. Bitmişlik görünüşlü zarf-fiil yapısının şimdiki zaman ile kullanılması, yani temel cümledeki yargının şimdiki zaman dilimi ile aktarılması ise, genel olarak edebi eserlerde görülmekte olup, şimdiki zamanın kullanımı aktarılan olaya canlılık katmakta, sanki olay canlılık kazanıp o anda gerçekleşiyormuş hissini katmaktadır. Benzeri cümlelerde bitmişlik görünüşlü fiillerle ifade edilen zarf-fiil yapıları, cümle içerisinde daha çok eylemin ne şekilde meydana geldiğinin, nasıl yapıldığının belirginlik kazandıgı bir görev yüklenmektedirler. Bunun yanı sıra söz konusu zarf-fiil yapıları,

açıklayıcı ve yargı bildiren ara cümleler olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Son olarak, bitmişlik görünüşlü zarf-fiil yapısıyla basit gelecek zaman kullanımını, ifadeye ardı sıra gerçekleşen zincirleme eylemleri anlamını aktarmaktadır. Özetle, Rusçadaki zarf-fiillerde zaman anlamı morfolojik olarak belirtilmemektedir; buna karşılık fiilin bitmişlik veya bitmemişlik görünüşlü fiil tipine ait olmasına göre zamansal anlamlar temel cümledeki fiil çekimi ile anlam kazanmaktadır. Bitmemişlik grubuna ait fiillerde genel olarak eş zamanlılık (süreç ve tekrar) anlamı ön plana çıkarken, bitmişlik grubuna ait fiiller de genel olarak ya süreçten önceki eylem (подняв голову, устоялся) veya ardıl olarak meydana gelen bir eylem (вышел хлопнув дверью) olarak karşımıza çıkmaktadır. Süreç içerisinde eylemin gerçekleştiriliş şekli de (шёл, задумавшись) yine bitmişlik görünüşlü fiiller ile aktarılabilir. Bu bakımdan Rus dilinde zarf-fiillerin zamansal anlamları fiilin iç anlamları görünüş, sözcük anlamı, yani kılış ve bağlam ile sıkı sıkıya ilintilidir.

KAYNAKÇA

- Banguoğlu, Tahsin. *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1995.
- Belusov, Vyacheslav N. ve diğerleri. *Kratkaya Russkaya Grammatika*. Moskva: Russkiy yazık, 1989.
- Çepasova, Antonina M. ve İrina G Kazaçuk. *Glagoli v sovremennom russkom yazıke*. Moskva: Flinta, Nauka, 2007.
- Ediskun, Haydar. *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi, 1992.
- Ergin, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak, 1993.
- Gencan, Tahir Nejat, *Dilbilgisi*. Ankara, Türk Dil Kurumu, 1979
- Gülsevin, Gürer. "Türkiye Türkçesindeki Birleşik Zarf-Fiiller üzerine." *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2 (2001): 122-143.
- Hengirmen, Mehmet. *Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Engin, 2015.
- Korkmaz, Zeynep. *Türkiye Türkçesi Grameri - Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu, 2009.
- Novikov, Lev A. ve diğerleri. *Sovremenniy russkiy yazık: Uçebnik: Fonetika, Leksikologiya, Slovoobrazovanie, Morfologiya, Sintaksis*. St. Peterburg: Lan, 2003.

Üstünova, Kerime. *Eylem işletimi*. Bursa: Sentez, 2016.

Şeka, Yuri V. *Praktičeskaya grammatika turetskogo yazıka*. Moskva: Vostok-Zapad, 2007.